

INTERNETDAGI GLOBAL MUAMMONING TA’LIM-TARBIYAGA TA’SIRI

Alisherova Zulfiya
ADPI tayanch doktoranti,
Ergasheva Oyqizxon
Farg`ona viloyati Qo’shtepa tumani
Barkamol avlod bolalar maktabi to’garak rahbari

Annotatsiya: Ushbu maqolada globallashuv jarayonlari hamda uning tarbiyaga ta'sir etayotgan salbiy oqibatlarini haqida so'z borildi. Yoshlar ma'naviyatiga qaratilgan tahdidlarni oldini olish, mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llari haqida fikr yuritildi.

Kalit so'zlar: global, axborot, ma'naviyat, g'arblashgan, tahdid, mafkuraviy immunitet, g'oya, ommaviy ma'daniyat, tarbiya, ijtimoiy tarmoq, internet, boshlang'ich sinf.

Zamon shiddatli sur'atda rivojlanib borar ekan, har sohada ildam zamonaviylashib borayotgan jarayonni ko'ramiz. Bugungi globallashuv jarayonida axborot erkinligi, internet asri hisobidan dutun dunyo bir kaft yerdek bo'lib qolgandek go'yo. Yerning istalgan burchagidan turib hohlagan yangiligingizni bilib olish uchun bir necha soniya vaqt ketadi xolos.

“Globallashuv” atamasi dastlab amerikalik olim T.Levitt tomonidan 1983 yili «Garvard biznes rev`yu» jurnalida chop qilgan maqolasida qo'llangan. T.Levitt yirik transmilliy korporatsiyalar ishlab chiqaradigan turli-tuman mahsulot bozorlarining birlashuv jarayonlarini “globallashuv” deb atagan. Bugungi kun yoshlari har tomonlama teran fikrli, salohiyatli, zamonaviy dunyoqarashga ega ekanligi hech kimga sir emas. Dunyo bo'ylab 2 milliarddan ortiq aholini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etadi. Bu juda katta kuchdir. Umuman olganda yer kurrasi, uning kelajakdagi taqdiri qaysidir ma'noda mana shu yoshlar qo'lida ekanligi ayni haqiqatdir. Shunday ekan qaysi davlat, qaysi millat bo'lishidan qat'iy nazar bugungi kundagi eng oliy maqsadi yoshlarining milliy an'alariga sodiq, o'zligini yo'qotmagan avlod etib tarbiyalashdir.

Yoshlar bugun hoh uyda, hoh maktabda bo'lishsin hohlagan axborotini televidiniya, radio, internet va boshqa OAV lardan bemalol olishlari mumkin. Ota - onalar ham bemalol bunday axborotlarni farzandlari ko'r-ko'rona suiste'mol qilishlariga qo'yib berishmoqda. To'g'ri biz rivojlangan XXI asrda yashayapmiz. Bugungi kunda har qadamda axborotlar bilan to'la. Biz bundan himoyalanganmiz va buni inkor ham etaolmaymiz. Mashhur hind dinshimandi Indira Gandi aytganidek “Men toza havo kirsin deb derazamni ochib qo'yaman, ammo, tashqaridan chang va g'ubor kirishini ham inkor eta olmayman”.

Bugungi kunda hayotimizga axborotlar kirib kelishini ham aynan yuqoridagi fikrlarga qiyos etishimiz mumkin. Biz yangilik va turli axborotlarga kunda ehtiyoj sezamiz. Sababi bizning rivojlanib borayotgan turmush tarzimiz shuni taqazo etadi. Ammo bular orasida milliylikimizga, qadryatlarimizga zid bo'lgan g'oyalar sezdirilmay singdirilishiga urinilayotgan holatlarga ko'zimiz tushadi.

Tarbiya har zamonda ham zaruriy ijtimoiy hodisa hisoblanib kelgan, ammo, bugungi shiddatli zamonda har qachongidan ham zarurroqdek nazarimda. Buyuk dahomiz Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek “Tarbiya bizga yo hayot, yo mamot, yo najot, yo halokat, yo saodat, yo falokat masalasidir” Birinchi prezidentimiz Islom Karimov ham Abdulla Avloniyning bu hikmatga aylangan gapini mushohada qilib, bu fikr ya'ni, tarbiya, . ,o'tgan asr boshida millatimiz uchun qanchalar dolzarb va muhim bo'lgan bo'lsa, hozirgi vaqtda ham biz uchun shunchalik, balki undan ham muhim, dolzarb ahamiyat kasb etadi”,-deydi.

Hozirgi tahlikali zamonda internet tarmog'i orqali tarqalayotgan g'arazli ma'lumotlar, turli xil bu'z'unchilikka yo'g'rilgan vayronkor g'oyalar, odob - axloqni yemiruvchi, insonni

manqurtlashtiradigan, asliyatiga yot bo‘lib umumiy boshqa insonga aylantirishga undaydigan manfur illatlar har bir ongli kishini tashvishga solishi tabiiy. Internet yordamida ishlar oson va tez bajariladi. Uning bir qancha qulay tomonlari borligi hech kimga sir emas. Ammo tanganing ikkinchi tomoni ham borki bunga ko‘z yuma olmaymiz. Bugun har qanday ma’lumotni bir necha soniyalarda butun dunyoga tarqatish hech qiyinchilik tug’dirmaydi. Butun dunyo bir kichkina shaharcha kabidir. Ijtimoiy tarmoqlarga j oylangan ma’lumot soniyalar ichida bir necha million tomoshabinlar tomonidan kuzatiladi.

Bunday imkoniyatni qo‘ldan boy bermaydigan g‘arazli kimsalar global tarmoqdan qabih maqsadda foydalanishmoqda.

Bugun maktab o‘quvchilarining deyarli barchasida uyali telefon bor, ularning aksariyati internetga ulangan. Bu mitti matoh yordamida dunyoni kaftda ko‘rgandek kuzatish mumkin. Biroq global tuzoqlardan biriga ilinib qolish xavfi juda katta. Shu tariqa har xil ma’lumotlar bola ongini zaharlaydi. Unda zo‘ravonlikka moyillik uyg‘onadi, tajavuzkor, berahim insonga aylana boshlaydi. Bir qaraganda bu darhol ko‘zga tashlanmaydi. Ammo sekin sekin bola ruhiyatida salbiy o‘zgarishlar yuz bera boshlaydi. Fanda me’yordan og‘ish tushunchasi mavjud. Ana o‘sha og‘ishlarga sabab zo‘ravonlikka undovchi axborotlar ekanligi shubhasiz. Inson, uning joni, hayoti eng aziz tushuncha aslida. Alloh tomonidan berilgan eng ulug‘ ne’mat tiriklik ne’mati, ammo so‘ngi vaqtlarda inson hayoti qadsiz bir matohdek bo‘lib bormoqda unga hech ikkilanmasdan nuqta qo‘yishga bo‘lgan urinish bobora ortmoqda. Inson o‘z joniga suiqasd qilish barcha dinlarda ham qoralangan. Katta gunohlar qatoriga kiritilgan. O‘z joniga qasd qilish 15 yoshdan 29 yosh oralig‘idagi bo‘lgan yoshlar orasidagi o‘limga sabab bo‘luvchi ikkinchi yirik omildir. Mutaxassislar virtual dunyo orqali ro‘y berayotgan tahdid - haqoratlar va ijtimoiy tarmoqlar vositasida tarqatilayotgan buzg‘unchi g‘oyalar bu muammoni yanada ortib borishiga sabab bo‘layotganini aytishmoqda.

O‘zbekistonda har yili ikki mingdan ortiq odam suisit qurboni bo‘lmoqda. Buning yanada achinarli tomoni shundaki ularning aksari yoshlar ekanligi. Inson bu qarorga bir kunda kelib qolmaydi bunga bir qancha vaqt tayyorlangan va bu eng so‘ngi qarori hisoblanadi. Buni qarangi shu qarorga targ‘ib qiluvchi internet o‘yinlar ham bunga asosiy sabablar qatoriga kirar ekan. Bugun axborot iste’mol qilinadigan tovarga aylangan ekan, har bir inson o‘zida uni iste’mol qilish ma’daniyatini tarbiyalashi lizim. Yoshlar shaxsiy xarakterdagi axborot himoyasi bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi, o‘zi foydalanilayotgan salbiy axborotlardan himoyalana olishi zarur.

Axborot iste’moli ma’daniyati, eng umumiy ma’noda, axborot oqimidan inson manfaatlari, kamoloti hamda jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi ma’lumotlarni qabul qilish, saralash, tushunish va talqin etishga xizmat qiluvchi bilimlar qobilyat va malaka tizimini anglatadi.

Bugungi axborotlashgan asrda bir zum ham ogohlikni qo‘ldan boy bermaslik kerak. Zero farzandlarimiz ongiga majburan singdirishga urinayotgan tahdidchilarning g‘arazli niyatlari tom ma’noda davlatimizga qarshi ochilgan siyosiy urushning yashirin ko‘rinishidir.

Odamlar tafakkurining yuksak va namoyoni bo‘lgan yutuqlari ayni paytda katta kuch - quvvat va moliyaviy imkoniyatlarga ega bo‘lgan ayrim siyosiy kuchlarning g‘arazli niyatlarini amalga oshirishda mafkuraviy qurol sifatida ishlatilayotganini ham e’tibordan chetda qoldirib bo‘lmayd. Odamlarning birinchi navbatda yoshlarning ongu tafakkurini, ma’naviy olamini izdan chiqarishga qaratilgan bunday urinishlarning asl mohiyatini, ularning uzoq va davomli, salbiy oqibatlarini anlash va bunday xavf - xatarlarning oldini olish bugungi kunda o‘ta muhim ahamiyat kasb etib bormoqda”, - deb yozadi Muhtaram Prezidentimiz o‘zining “Eng asosiy mezon - hayot haqiqatini aks ettirish” kitobida.

Yoshlarning turli oqimlarning ta’siriga tushib qolmasliklari uchun internetdan foydalanishda quyidagi zaruriy ko‘rsatmalarga ahamiyat berishi tavsiya etiladi:

-Yoshlarning bo‘sh vaqtlarini ijtimoiy tarmoqlarda o‘tirish bilan o‘tkazishi xatodir. Chunki, hech narsa jonli, haqiqiy va real muloqotlar o‘rnini bosa olmaydi.;

-Internetdan foydalanuvchilar shaxsiy ma'lumotlarini turli ijtimoiy tarmoqlar, bloglarga, electron pochta kiritishlari, g‘arazli maqsaddagi kishilarga ayni muddao bo‘lib xizmat qiladi;

-“O‘rgimchak to‘ri”da aqidaparastlikni targ‘ib qiluvchi saytlar tobora ko‘payib bormoqda. Bunday tahlikali zamonda yoshlarga faqat “uz” domenidagi saytlardan foydalanish tavsiya qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qomus.info online kutubxona \qomus.info\oz\encyclopedia\global
2. Umarav B. Gtoballashuv ziddiyatlari. - T.: Ma'naviyat, 2006. 8-b.
3. I. A. Karimov Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. -Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Tolibdjanovna, A. Z. (2024). Psychological factors in the manifestation of aggressive behavior in adolescence. *Ijtimoiy fanlarda innovatsiya onlayn ilmiy jurnali*, 4(2), 122-125.